

Økonomenes økonom

En av det tjuende århundrets fremste økonomer døde 21. februar i sitt hjem i Palo Alto, California, 95 år gammel.

**Tekst: AKSEL
BRAANEN STERRI**
Kommentator

F Kenneth Arrow, med utdannelse i matematikk og samfunnsvitenskap, var en økonomenes økonom.

Han er kanskje mest kjent for sitt bidrag til «social choice»-litteraturen og teoremet han utviklet i sin doktoravhandling, et funn som burde skape daglig hodebry for den som tror demokratiet reflekterer flertallsviljen.

I «Arrows umulighetsteorem» viste han at selv om alle aktører har såkalt transitive preferanser (hvis du foretrekker A over B og B over C, så foretrekker du A over C), så finnes det ingen uproblematisk demokratisk måte å sammenstille folks preferanser på. Når grupper med mer enn to personer skal velge mellom tre eller flere handlingsvalg, kan ikke en demokratisk beslutningsregel sørge for at valget reflekterer medlemmenes preferanser.

Elegant vis

Det er imidlertid hans nobelprisvinnende arbeid med generell likevektsteori jeg har lyst til å legge mest vekt på her.

På like elegant vis som i presentasjonen av umulighetsteoremet, ga hans matematiske løsninger økonomer troen på at Adam Smiths tese om den usynlige hånd var en realitet: En fri sam-

funnsøkonomi kan skape orden av kaos.

Resultatet av at individer søker å mele sin egen kake i fri konkurranse med hverandre kan resultere i en tilstand i likevekt, der ressursene fordeles effektivt. Fundamentet for den samfunnsøkonomiske disiplinen fikk her ved et solid matematisk fundament.

Det kan virke som et paradoks at den tidligere sosialisten, som hele sitt liv hadde venstreorienterte sympatier, kom med et funn som er blitt brukt for alt det er verdt av folk på høyresida. Den optimale fordelingen av goder, kan nemlig gi en svært ulik fordeling av godene, så lenge ulikhetene var der i utgangspunktet. Og siden fri konkurranse fordeler ressursene på en best mulig måte, vil myndighetenes innblanding ofte bare gjøre vondt verre.

Fremmedgjørende

Generell likevektsteori har også blitt kritisert for å være urealistisk, fremmedgjørende, for stiliserte, statisk og for enkel. Virkeligheten er så mye mer komplisert enn de økonomiske modellene tilsier.

Selv om kritikken treffer teorien slik den gjerne brukes av ikke-økonomer, er et slikt rammeverk av enorm verdi, selv for en venstreorientert øko-

nomisk novise som meg selv. Den gir oss nemlig et sjeldent fruktbart rammeverk å forstå verden med, som går langt utover økonomenes tradisjonelle domene. Og noen av de mest fruktbare utviklingene innenfor økonomifaget kan forstås som utledninger av innsiktene fra det mer generelle rammeverket. Disse gir også betydelig rom for at myndighetene kan gripe inn for å få markedet til å virke bedre.

Krystallklar

Arrows teori viser oss nemlig ikke bare at markeder under gitte forutsetninger fordeler goder på effektivt vis. Siden den, takket være matematikken, er krystallklar på hvilke forutsetninger som legges til grunn, gir den også oss et rammeverk til å studere når markeder ikke fungerer så godt som de kan.

Det er for eksempel en viktig forutsetning for at markedet skal gjøre sin magi, at alle kostnader og gevinster reflekteres i prisen. Hvis ikke det er tilfelle, som med klimautslipp og annen forurensning, vil vi ende med å produsere for mye.

Dette har sporet en hel forskningsgren som går ut på å finne måter å «prise inn» disse såkalte negative og positive «eksterne virkningene» av våre handlinger. CO₂-avgifter, patentregler, skattefra-